

Drodzy edukatorzy, nauczyciele, rodzice.

Stworzony przez nas pakiet edukacyjny, jest odpowiedzią na nieustającą popularność zagadnień związanych z ptakami. To najczęściej kierowane do nas zapytania z oferowanej przez CIEE puli warsztatowej. Wydawać by się mogło, że są to zagadnienia w których wszystko już zostało powiedziane, ale z drugiej strony ciągle przybywa kolejnych miłośników i ptasich obserwatorów. Dlatego głównymi tematami tego pakietu są: ptasie wędrówki, ptasia wiosna i dokarmianie ptaków.

Prezentowany przez nas pakiet edukacyjny jest nieco inny od tych, które znamy i nie zawiera typowej części opisowej. Chcieliśmy podarować Wam gotowy szablon, porcję rzetelnej wiedzy zamkniętej w przygotowanej prezentacji multimedialnej wraz z piękną oprawą graficzną, który, bez specjalnych przygotowań, będziecie mogli od razu wykorzystać na swoich warsztatach przyrodniczych.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że każdy kto prowadzi zajęcia edukacyjne robi to na swój jedyny i niepowtarzalny sposób, wykorzystując inne metody i dostępne materiały. Ten pakiet to Nasza wizja, ale i zaktualizowana porcja wiedzy ornitologicznej, poparta doświadczeniem edukacyjnym. To „gotowiec”, który możecie opatrzyć swoim komentarzem, rozwijając w punktach, które są ważne w prowadzonym przez Was procesie edukacyjnym.

Dobrze wiemy, że trudno jest stworzyć idealny i kompletny pakiet edukacyjny, dlatego też zdobywając kolejne doświadczenia oraz przyjmując informacje zwrotne od Was – użytkowników naszego pakietu, będziemy go sukcesywnie ulepszać i rozbudowywać o kolejne materiały tak, by zbliżać się do ideału.

Ilustracje do pakietu wykonał znakomity rysownik i przyrodnik Dawid Kilon.

Życzymy przyjemnego korzystania, Autorzy

Pakiet „Na tropie zwierząt” powstał w ramach dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Autorzy: Marcin Węsióra, Grażyna Sadowska, Anna Białkowska.

Wiosna u ptaków

Rysunki: Dawid Kilon
Opracowanie merytoryczne: Grażyna Sadowska
Wdzydzki Park Krajobrazowy

Wiosna to dla ptaków bardzo intensywna pora roku.
W tym czasie wracają nasi skrzydlaci migranci i rozpoczyna się dość złożony okres lęgowy. Możemy go podzielić na kilka etapów, od zajęcia terytorium, zdobycia partnera i zbudowania gniazda po wysiadywanie jaj i wychowanie młodych.

- Wiosna bez wątpienia kojarzy nam się z ptakami, a ich melodyjny śpiew jest zapowiedzią coraz to dłuższych i cieplejszych dni.
- Wiosna to dla ptaków bardzo intensywna pora roku. W tym czasie wracają nasi skrzydlaci migranci i rozpoczyna się dość złożony okres lęgowy. Możemy go podzielić na kilka etapów, od zajęcia terytorium, zdobycia partnera i zbudowania gniazda po wysiadywanie jaj i wychowanie młodych.
- W prezentacji postaramy się pokrótce przedstawić wybrane aspekty z wiosennego życia ptaków. Niezwykła różnorodność gatunków jak i złożoność ptasiego życia oraz formuła samej prezentacji pozwala jedynie na zasygnalizowanie wybranych kwestii, dlatego też bardziej zainteresowanych odsyłamy do dedykowanych ptasim sprawom stron internetowych.

Ptaki - zwiastuny wiosny

Wracające z zimowisk i cieszące nas swoim śpiewem ptaki to oznaka zbliżającej się wiosny.

Coraz dłuższe i cieplejsze dni to również zachęta do działania dla gatunków bardziej osiadłych.

Najwcześniej przylatuje do nas skowronek, którego melodyjny śpiew rozbrzmiewa wśród pól i łąk już w lutym.

Sroki należące do ptaków wybitnie osiadłych zaczynają budowę gniazda już pod koniec zimy, zakładając je zwykle w koronie drzew.

Wracające z zimowisk i cieszące nas swoim śpiewem ptaki to oznaka zbliżającej się wiosny.

Coraz dłuższe i cieplejsze dni to również zachęta do działania dla gatunków bardziej osiadłych.

Na początku nieśmiało odzywające się z pierwszymi promieniami Słońca ptaki tylko czekają na odpowiedni moment aby przystąpić do budowy gniazda i lęgów.

- Najwcześniej przylatuje do nas skowronek, którego melodyjny śpiew rozbrzmiewa wśród pól i łąk już w lutym.
- W marcu wracają bociany białe. Samce przylatują wcześniej od samic, oznajmiając klekotem zajęcie gniazda.
- Najpóźniej pojawiają się gatunki typowo owadożerne jak np. jaskółki czy jerzyki, których obecność na przełomie kwietnia i maja świadczy, że wiosna w pełni.
- Wśród gatunków osiadłych warto wspomnieć o sroce, która nie czeka z budową gniazda zbyt długo i przystępują do pracy z pierwszymi oznakami wiosny.

Pojawienie się pojedynczej jaskółki wiosny nie uczyni ale z pewnością jest jej zapowiedzią.

W Polsce gniazdują 3 gatunki jaskółek: brzegówka, oknówka oraz dymówka. Pierwsza z nich wygrzebuje nory w piaszczystych skarpach m.in. nad brzegami rzek. Pozostałe dwa gatunki silnie związane są z ludzkimi osiedlami, na terenie których budują gniazda z błota i śliny.

Ptasie zaloty

Proces dobierania się w pary bywa dość złożony, długotrwały i widowiskowy. Z reguły to samica wybiera samca pod wpływem jego zalotów czy śpiewu.

Podczas toków żurawie wykonują widowiskowy taniec godowy i odzywają się donośnym klangorem.

Skowronek podczas lotu godowego leci pionowo w górę i zawisając w powietrzu i śpiewa przez kilka minut.

Okres lęgowy możemy podzielić na kilka etapów, od zajęcia terytorium, zdobycia partnera i zbudowania gniazda po wysiadywanie jaj i wychowanie młodych. Zdecydowana większość ptaków jest monogamistami (mają jednego partnera, a nieliczne łączą się w pary raz na całe życie). Proces dobierania się w pary bywa dość złożony, długotrwały i widowiskowy. Z reguły to samica wybiera samca pod wpływem jego zalotów czy śpiewu.

- Dźwięki wydawane przez ptaki mają różny charakter od mechanicznych jak klekotanie poprzez proste odgłosy do niezwykle złożonego, melodyjnego śpiewu. Wszystkie służą porozumiewaniu się. Wiosenny śpiew samców zdecydowanie wyróżnia ptaki spośród wszystkich zwierząt. Służy do oznaczania terytorium, jego obrony i oczywiście zdobycia partnera.
- Niektóre gatunki wykonują tańce godowe jak np. żuraw. Ich taniec jest szczególnie widowiskowy, składają się na niego ukłony, podskoki, trzepotanie skrzydłami, podlatywanie. Podrzucają przy tym kępki trawy czy patyki.
- Podczas lotu godowego samce skowronków unoszą się prawie pionowo do góry, zawisają w powietrzu i śpiewają. Lot godowy trwa nawet 8 minut.
- W zależności od gatunku, zachowania godowe mogą się różnić. Niektóre ptaki skupiają się wyłącznie na śpiewie, inne dokładają do swojego repertuaru tańce i loty

godowe, bywa również, że samce walczą o samice czy też karmią ją (np. zimorodek).

Wśród najlepszych śpiewaków możemy wymienić takie gatunki jak skowronek, słowik czy kos, ale w tym zestawieniu swoje miejsce ma i szpak. Jest on bardzo uzdolnionym śpiewakiem, ponieważ doskonale naśladuje głosy innych ptaków oraz różne zastyszane, dźwięki wplatając je w swoją melodię.

Dymorfizm płciowy

Najprościej dymorfizm płciowy możemy określić jako różnicę w wyglądzie pomiędzy samcem a samicą. U jednych gatunków jest wyraźny u innych ledwo zauważalny lub nie ma go wcale.

Najprościej dymorfizm płciowy możemy określić jako różnicę w wyglądzie pomiędzy samcem a samicą. U jednych gatunków jest wyraźny (wróble, krzyżówki) u innych ledwo zauważalny (bogatki) lub nie ma go wcale (mazureki).

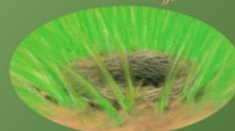
Wróbel i mazurek są blisko spokrewnionymi gatunkami o podobnym zachowaniu i zwyczajach. Na dodatek ze względu na bardzo podobną kolorystykę upierzenia często ze sobą mylone.

Gniazda

Podstawową, a niejednokrotnie jedyną funkcją gniazd jest zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju jaj i piskląt.

Gniazdo oknówek zbudowane jest z błota i śliny i najczęściej zakładane na zewnętrznych częściach budynków.

Skowronki zakładają gniazdo wprost na ziemi wśród pól i łąk.

Bogatki budują gniazdo z mchu i traw wyściełając je piórami i sierścią.

Gniazda ptaków mogą mieć różną postać, wielkość czy miejsce usytuowania. Jednakże ich podstawową, a niejednokrotnie jedyną funkcją jest zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju jaj i piskląt. Niektóre ptaki zakładają gniazda wprost na ziemi inne wyplatają misterne konstrukcje z gałęzi, mchu czy błota lub korzystają z dziupli drzew.

Jeżeli chcemy pomóc ptakom, dobrym sposobem będzie zakupienie lub zrobienie i zawieszenie budki lęgowej. Nie zastąpi ona naturalnych miejsc gniazdowania (np. dziupli), ale w przypadku, kiedy ich brakuje, wiele gatunków ptaków chętnie skorzysta z takiego zastępczego miejsca gniazdowania. Ważny jest nie tylko materiał z jakiego budkę wykonano, ale przede wszystkim jej wymiary i wejście. Wyróżniamy kilka typów w zależności od gatunkowych preferencji. Jaką budkę wybrać i gdzie ją powiesić? Polecamy stronę: <http://www.ptasiastrefa.pl/budki-legowe> i <https://otop.org.pl/ptasie-porady/dokarmianie/budki-legowe/>

Ale jaja !

Wielkość, kształt, barwa oraz liczba jaj znoszonych przez samicę jest bardzo różna i zależna od gatunku.

Wielkość, kształt, barwa oraz liczba jaj znoszonych przez samicę jest bardzo różna i zależna od gatunku.

U dziuplaków jaja zazwyczaj są białe, a u gatunków gniazdujących na ziemi przybierają ubarwienie ochronne. Okres inkubacji jest również zmienny i zależy od gatunku, najkrócej bo zaledwie 8 dni wysiaduje jaja dzięcioł duży.

Kukułka należy to pasożytów lęgowych i znana jest z tego, że nie buduje gniazd, a jaja podrzuca innym gatunkom np. pliszce siwej, kopciuszkowi czy trzcinniczki.

Pisklę kukułki rozwijają się znacznie szybciej niż gospodarza i w krótkim czasie po wykluciu usuwa z gniazda jaja lub młode przybranych rodziców. Dzięki temu zapewnia sobie ich opiekę na wyłączność.

Większość gatunków zaczyna wysiadywanie po złożeniu ostatniego jaja, dzięki czemu wszystkie pisklaki wykluwają się w ciągu doby. Odmienna sytuacja przedstawia się np. u ptaków drapieżnych, które zaczynają wysiadywanie od momentu złożenia pierwszego jaja, przez co między rodzeństwem mamy do czynienia nawet z kilkudniową różnicą wieku.

Różne gatunki wykluwając się, są w różnym stadium rozwoju.

- Gniazdowniki na ogół są gołe, ślepe i do momentu usamodzielnienia, całkowicie zależne od rodziców. Należą do nich m.in. bociany, sowy, dzięcioły czy jaskółki.
- Zagniazdowniki natomiast wykluwają się dobrze rozwinięte, pokryte puchem oraz zdolne do poruszania się, szukania pożywienia i w dużej mierze samodzielne. Do tych ostatnich zaliczamy np. ptaki blaszkodziobe - kaczki czy łabędzie oraz gnieźdzące się na ziemi jak żuraw, skowronek i czajka.

Widząc małego ledwo opierzonego ptaszka, często kierowani odruchami serca, chcemy mu pomóc i zabieramy do domu. Spotykając w lesie, parku czy ogrodzie pisklę upewnijmy się najpierw czy nie jest ranne. Jeżeli nic mu nie jest to zapewne jest podlot, który sam opuścił gniazdo. Nawet jeżeli wygląda nieporadnie, nie należy go zabierać! Z pewnością znajduje się pod opieką rodziców, których często nie dostrzegamy. Zabierając im pisklę znacznie zmniejszamy jego szansę na

usamodzielnienie się i przetrwanie. Jedyne co możemy zrobić to jeżeli siedzi w miejscu niebezpiecznym np. na ulicy, spróbujmy przenieść go kilka metrów dalej gdzie nic mu nie zagraża

Jeżeli znaleziony przez nas ptak ma widoczne obrażenia, powinniśmy skontaktować się z najbliższym ośrodkiem rehabilitacji dzikich zwierząt.

Psy i koty

Chcąc pomóc ptakom miejmy na uwadze, że nasze psy i koty, pomimo iż czasami trudno nam to zaakceptować są drapieżnikami. Wypuszczone bez nadzoru stają się śmiertelnym zagrożeniem dla ptaków.

Pilnujmy swoich zwierząt domowych, aby nie stały się śmiertelnym zagrożeniem dla dzikich ptaków.

Dziękujemy za uwagę.

Pakiet „Na tropie zwierząt” powstał w ramach dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Rysunki: Dawid Kilon.

Autorzy:

Marcin Węsiora, Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej;

Grażyna Sadowska, Wdzydzki Park Krajobrazowy;

Anna Białkowska, Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej.

